COLECȚIA

OMUL CREȘTIN

COLECȚIA

Grafica: VALERIU PANTILIMON
I.T.: DAN ICHIMESCU
Corector: MIRCEA GHERBOVEȚ
Redactor: RAFAEL UDRIŞTE
Director: MUGUR VASILIU

Titlul original: TITO COLLIANDER:
GREKISK-ORTODOX TRO OCH LIVSSYN,
Ortodoxa Tidningsbokhandeln, Stockholm, 1995

EDITURA SCARA
C.P. 1 - 46, Bucureşti

---

telefon: 01.212.76.80; 093. 046.982
pagină internet: www.scara.ro
e-mail: scara@dnt.ro

I.S.B.N. 973-85641-5-8

FRITJOF TITO COLLIANDER

CREDINȚA ȘI TRĂIREA ORTODOXIEI

Traducerea din limba suedeză şi notele
de Părintele Dan Bădulescu

Apare cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte
† **GALACTION**
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

BUCUREŞTI
2002

IC XC
NI KA

INTRODUCERE

Este ştiut că nu se poate învăța Credința Bisericii Ortodoxe de Răsărit printr-un studiu intelectual, ci numai prin trăire. Aceasta se găseşte nu în ştiința teologiei, ci în dumnezeieştile slujbe, în chilia călugărului, în rugăciunea unei femei oarecare, în moartea nepregetată a mucenicului, în definitiv, în tot ceea ce trăieşte. Nu te poți apropia de ea fiind în afară, ci doar fiind înăuntru.

Biserica însăşi este conştientă de limitele actului de definire. Viața de credință nu se poate închide în formule. Conform concepției ortodoxe, creştinătatea este viețuire, nu o învățătură. Catehezele şi mărturisirile de credință au fost numite „scorneli de papistaşi mai mult smintitoare decât ziditoare. Singurele documente vrednice de crezare pe care se bizuie credința ortodoxă sunt Biblia, textele sfintelor slujbe, lucrările Sfinților Părinți, precum şi hotărârile celor şapte sinoade ecumenice – mărturie deplină, o dată pentru totdeauna.

De aceea, prezentarea credinței şi a ființei Bisericii Ortodoxe de Răsărit nu poate fi decât una relativă. De la început, un asemenea lucru ar trebui să fie înțeles ca o

formulare scrisă a concepției unei anume persoane, cu referire la anumite linii directoare din credința ortodoxă, şi în concluzie, limitată. Ca totalitate, Ortodoxia rămâne cu neputință de a fi definită sau descrisă, acest fapt fiind una din inevitabilele caracteristici de bază ale sale. Sper ca cititorul să aibă permanent în minte această situație.

SCRIPTURA

,,*La început a făcut Domnul cerul şi pământul”*: o unitate închegată, o sinteză: duh şi materie. Cerul este îngerii, întreg tărâmul îngeresc, şi constituie Biserica nevăzută, cerească şi duhovnicească.

Biserica pământească nu poate fi concepută fără de cea cerească, iar cea cerească fără de cea pământească. Biserica cerească este modelul primar al celei pământeşti: îngerii sunt fraţii noştri. Ei nu ne sunt vrăjmaşi, ci sunt de partea noastră; împreună cu ei cântăm noi cântarea nesfârşită a laudei – sfânt, sfânt, sfânt – şi împreună cu ei sărbătorim noi dumnezeiasca Liturghie. Pentru că hrana îngerilor este pâinea cea cerească: contemplarea lui Dumnezeu.

Biserica a venit pe pământ odată cu Adam. Din preaplinul iubirii, şi din *libera Sa* voire a făcut Domnul pe om după chipul Său, aşadar cu libertatea voirii. De îndată ce omul, făptură nou-creată, a intrat de *bunăvoie* în corul îngerilor ca să cânte aceeaşi cântare, s-a întrupat şi Biserica duhovnicească. Biserica a primit să fie parte văzută *şi parte* nevăzută: duh şi materie. Grădina raiului este casa dintâi a Bisericii.

Căderea în păcat a fost o întinare. Omul s-a întors de la lumină, de la iubire, de la viață: de la Dumnezeu. Urmarea pentru el a fost aşadar întunericul, păcatul, moartea. Sufletul lui s-a rănit, vrerea i s-a întinat. În locul domniei celor cereşti, a prins putere peste el țărâna. A început să orbecăie pe un pământ blestemat.

Dar felul firii sale, după chipul Domnului, nu l-a părăsit de tot. S-a tot stricat, s-a tot dărâmat, dar a rămas ca o lege din adânc, o temelie din această fire. Şi tot aşa, vrerea omului, cu putința de a desluşi între bune şi rele, a rămas. Şi cu ea a rămas şi cinstea omului.

Păcatul l-a îndepărtat pe om de Dumnezeu, dar nu şi pe Dumnezeu de om. Legătura lui Dumnezeu cu omul nu s-a schimbat. El este dragostea: este veşnic şi neschimbător. Şi în locul credinței şi al dragostei pe care omul le-a pierdut, i-a dat nădejdea.

În nădejde a tot trăit omul până acum, nădejdea îl ține. De-a lungul întregului Testament al vremilor Vechi, Dumnezeu îl sprijină, îl creşte şi îi arată drumul: îngerii sunt trimişi cu dinadinsul să coboare şi înfăptuiesc astfel acea scară atotdreaptă de la pământ la cer. Ființa omenească slobodă s-a stricat, şi pe aceasta o vrea Dumnezeu tămăduită iarăşi din preaplinul iubirii.

De la El răsare Mântuitorul şi lucrarea mântuitoare în semne, chipuri şi profeții mereu noi: aşa ne ține El să tragem nădejde. Arca lui Noe şi scara lui Iacob, povestea vieții lui Iosif, stâlpul cel de nor şi şarpele de aramă, poarta templului lui Iezechiel, cei trei tineri în cuptor şi

multe altele, toate caută fără de preget la lucrarea mântuitoare de la capăt. Legământul vechi îl cuprinde pe cel nou pe de-a-ntregul; la împlinirea timpului se ajunge la miezul lucrurilor. Dumnezeu şi omul se vor uni din nou, cerul şi pământul vor fi iarăşi una: duh *şi* trup: cele două naturi ale lui Hristos într-un singur ipostas.

„Şi Cuvântul trup S-a făcut...” (*Ioan* I, 14). Dumnezeu adevărat şi om adevărat, Hristos a înmânat oamenilor voia lui Dumnezeu. I-a dat chip văzut. Am *văzut* slava Lui: în trupul Lui omenesc, în porumbelul care s-a pogorât peste El, în lumina de pe muntele Taborului, în pâinea şi vinul luate şi văzute cu ochii… Nu doar că a ştiut şi a cunoscut cele lumeşti, pe cele văzute, ci le-a şi sfințit. Cu învierea trupului Său a stricat hotarul dintre viață şi moarte; cu înălțarea trupului Său la cer a unit El în chip văzut cerul şi pământul.

Dar chiar dacă ne-am lipsit de prezența Sa pe pământ, totuşi El nu ne-a părăsit nici ca duh şi nici ca trup. În chip de limbi de foc cu totul *văzute*, a împărțit El Duhul cel chezăşuit, asupra Apostolilor. Nu precum unor fețe despărțite, ci în îngemănare de dragoste şi bună voință, ca adunare la rugăciune, (Ecclesia, Biserica) au luat aceştia dovada *văzută* a venirii Mângâietorului. A fost întâmplare o singură dată petrecută şi care nu se mai repetă. Şi de atunci trăieşte şi lucrează Duhul Adevărului, şi prin Duhul, Tatăl şi Fiul, în Biserică şi prin Biserică. În Biserica de pe pământ Îşi săvârşeşte Hristos viața pământească: Biserica este trupul Său.

Prin punerea mâinilor au dat apostolii mai departe acea stare deosebită pe care au primit-o de la Duhul; dar totodată au primit sarcina de a propovădui *Evanghelia*, şi chiar şi pe aceasta au dat-o mai departe. La început, au purces la aceasta prin viu grai. Dar mai apoi, tradiția grăită a luat chipul cărții: evanghelii, epistolii şi descoperiri s-au înscris în cărți. Multă vreme cele povestite şi cele scrise au mers mână-n mână. Apoi s-a îndepărtat tot ce nu se potrivea cu conştiința Bisericii. Şi în fine, după 300 de ani, Biserica păzită de chiar Duhul, a alcătuit *Sfânta Scriptură*: după canon. Fără de canon nu avem *Biblie*, fără de Biserică nu avem canon; un adevăr repetat!

La urma urmei, nu am avea nevoie musai de *Scriptură*. Dar întrucât avem un trup, înseamnă că avem nevoie de ea. *Biblia,* în întregime, este rodul lucrării trupului cu duhul împreună, al lui Dumnezeu cu oamenii, este o lucrare a Bisericii: o expresie văzută a cuprinsului ei. În *Scriptură* Biserica găseşte tocmai adevărurile care îi dau viață, şi pe care le înțelege ca pe cea mai mare comoară a sa. *Biblia* este cu alte cuvinte ivită din chiar inima noastră, pentru că noi alcătuim Biserica. Purtăm în noi şi păcatul strămoşesc şi rătăcirea prin pustie şi izbăvirea.

Pentru creştinătatea ortodoxă, *Biblia* este izvorul cel sfânt, nemuritor şi de neînlocuit al Adevărului: Adevărul cel dezvăluit de Dumnezeu şi pus în literă. De la prima până la ultima pagină este vorba despre Adevăr şi Viață:

despre Hristos. Aşadar, nu despre adevărul geologic, istoric sau ştiinţific, ci despre Adevărul Duhului cel atotcuprinzător: Adevărul Domnului şi al nostru, ,,tainele mântuirii”. Acesta ne-a fost dat *,,spre învăţătură.”* (*Romani* XV, 4)

Hristos nu a lăsat nici fotocopii, nici stenograme, ci mai mult decât atât, o Biserică vie, trăitoare. Biserica I-a păstrat cuvântul, dar – în afară de câteva expresii – nu în graiul pe care El însuşi l-a vorbit, ci în tălmăcire, adică luând alt chip. Şi tabloul vieţii Lui şi faptele Sale nu sunt predate nouă în proces-verbal amănunţit, ci la mâna-doua şi a treia, *,,aşa cum ni le-au lăsat cei ce le-au văzut de la început”* (*Luca* I, 2). Aşa se cade înţelepciunii, că litera omoară, dar duhul dă viaţă, zice Domnul.

Duhul nu e legat de nume, locuri sau de şirul anilor. El este viaţă. Şi chiar *dacă* nu Moise ar fi scris cele întâi cărţi,[1] *dacă* epistolele lui Petru nu ar fi chiar de la acesta, şi *Evanghelia după Ioan* nu ar fi scrisă chiar de el, acestea sunt lucruri cu greutate mai mică. Scrierile acestea nu pierd din autoritate sau autenticitate din această cauză. *,,Sunt din Biserică, şi pentru Biserică este de ajuns”*. (Homiakov)

Orice ortodox citeşte *Biblia* cu de la sine voie, pe limba lui. Dar cu firească smerenie, el îşi dă seama că judecarea faptelor după a sa cugetare pătimaşă nu îi e de

---

[1] În Suedia primele cărţi ale *Vechiului Testament* sunt cunoscute încă din şcoală sub denumirea de *,,Cărţile lui Moise”.*

bună îndrumare: de aceea este nevoie de o privire mult mai cuprinzătoare, de experiențe acumulate, şi, mai mult de toate - de sfințenie: de curăția inimii, care te face să-L vezi pe Dumnezeu. Şi acest lucru, muritorul de rând nu îndrăzneşte să creadă a-l avea. (*Fapte* VIII, 30-31)

Dacă, în calitate de individ, omul nu deține acest lucru, îl are totuşi în calitate de membru al Bisericii, - un mădular din trupul Domnului Hristos. În această postură omul are parte de experiența de viață adunată a Bisericii, lumina ei desluşitoare, în integritate şi curăție: de *Sfânta Tradiție.* În măsura în care omul o urmează, în gând şi faptă, şi el poate să devină vas al înțelepciunii ei.

Biblia nu este, cu alte cuvinte, singura sursă de adevăruri a Bisericii. Cuvântul viu este mai vechi decât cel scris şi trăieşte în continuare odată cu cele scrise. Înainte ca tot ceea ce a făcut şi a spus Iisus să apuce să fie consemnat, cuvintele şi faptele Sale nu s-au pierdut. Apostolii au dat îndrumările lor nu numai în scris, dar şi prin viu grai (2 *Tesaloniceni* II, 15) iar Biserica a fost îndemnată să țină seama de aceste învățături. Şi aşa a şi făcut. Aceasta este *Sfânta Tradiție,* care trăieşte în continuare în Biserică, din neam în neam.

Scriptura şi *Sfânta Tradiție* țin una de alta şi se sprijină reciproc. *Tradiția* dă viață celor scrise, este plămânul său. Fără acesta, *Scriptura* ar fi moartă: un obiect de disecție anatomică. Cele două nu se pot rupe una de alta. Până la urmă, *Scriptura* este o tradiție scrisă iar *Sfânta Tradiție* este o scriere trăită. Iar *Scriptura*,

Tradiția şi Fapta nu sunt decât un întreg: Hristos Cel în veci viu.

Hristos este Adevărul, *,,acelaşi şi ieri, şi azi şi în veci”* (*Evrei* XIII, 8). El este dat odată pentru totdeauna, de neşters. Dar noi Îl vedem doar o clipită, întunecat, ,,ca în ghicitură”. Cu toate acestea, ni s-a dăruit nouă acest lucru, să vedem tot mai clar: Cel Ce nu ni S-a dezvăluit în prima evanghelie, S-a făcut desluşit în ultima dintre ele: abia aici auzim despre Cuvânt, abia aici, pentru prima dată, strigă Toma, cu toate necredințele sale topite: *,,Domnul meu şi Dumnezeul meu!”*

Aşa a decurs. Adevărul s-a descoperit, fald cu fald, după cum singuri ne-am copt şi l-am putut accepta cu bună vrere. După cum apostolii şi bătrânii (presbyteroi), *,,împreună cu întreaga adunare”* s-au strâns în Ierusalim pentru ca, în adunarea iubirii, să se hotărască dacă trebuie să se taie împrejur (*Fapte* XV, 1-15), tot aşa s-au adunat în continuare, urmaşii apostolilor, episcopii asupra cărora s-au pus mâinile celor dintâi, presviterii, adică preoții, ca şi întreaga suflare, pentru a decide împreună lucruri importante pentru viața Bisericii. A fost mereu vorba de a urma Adevărul instituit de Duhul. Faptul că acest lucru s-a întâmplat, în ciuda tuturor împotrivirilor, ține de aceea că Biserica nu a fost niciodată lăsată doar în seama celor lumeşti, a celor omeneşti.

Firea omenească, după voința sa, joacă mereu câte o festă nouă în istoria Bisericii. Între acestea putem vedea: bucuria stăpânirii şi a puterii, lăcomia şi fanatismul. Dar,

prin norul gros de fum, josnicii şi sânge, răzbat totuşi razele Adevărului: hotărârile Sinoadelor - cuprinsul întregii creştinătăţi.

Sinoadele au preluat sarcina de a păstra şi a stabili Tradiţia scrisă şi orală, au dat formă scrisă adevărurilor care doar prin Biserica întreagă se pot concepe, prin adunarea întru iubire a acesteia şi nicidecum din partea unui membru singular al Bisericii. Astfel au apărut dogmele Sfintei Treimi şi cea a celor două naturi ale Domnului Hristos. Acestea nu se pot înţelege cu gândirea omenească. Dar înţelegerea omenească nu are nici atâta putere şi nici atâta importanţă pentru a face un adevăr de credinţă dependent de ea.

Hotărârile celor şapte sinoade ecumenice, recunoscute de către întreaga Biserică în catolicitatea (universalitatea) sa, pot fi considerate ca o continuare a *Sfintei Scripturi*. Acestea zidesc pe aceeaşi Tradiţie trăită ca şi evangheliile sau epistolele apostolilor şi în acelaşi fel se sprijină pe temelia recunoaşterii de către întreaga Biserică. Prin aceasta şi-au însuşit o calitate de veşnică şi neştearsă îndreptăţire: sunt canonice. Canonicitatea: un fel de forme şablon, formulate cu conştiinciozitate de conştiinţa Bisericii. Dar în nici un caz *legi*, în accepţiune juridică.

De aici face parte mai ales *simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan*. La Sinodul din Efes, din anul 431, acest *crez* s-a decretat de neschimbat, şi astfel rămas: neschimbat; singura formulare scrisă a credinţei în

ortodoxie. Începând din secolul al VI-lea a răsunat neschimbat, zilnic, la fiece liturghie. El este şi rămâne coloana vertebrală a credinței, pentru intruşi, neabordabil, dar un adevăr sublim şi de necontestat pentru credinciosul Bisericii sale.

Această mărturisire de credință şi hotărârile celor şapte sinoade ecumenice, în afară de *Scriptura* însăşi, reprezintă stânca pe care stă credința Bisericii. Expresia scrisă a acestora apare mai ales în slujbele religioase, a căror formă finală s-a desăvârşit în aceste veacuri creatoare, cât şi în operele sfinților părinți. Tot ce s-a mai scris sub formă de cateheze sau mărturisiri de credință - ca de exemplu cea a lui Petru Movilă, a lui Dositei, a mitropolitului Filaret, şi altele ca acestea - nu sunt perene, nu au o importanță veşnică: au desigur o greutate, dar redau doar o formă scrisă a credincioşiei unui membru sau a unei comunități, la un moment dat. Aceasta se poate schimba, poate evolua: vorbeşte *despre* Adevăr, dar nu este Adevărul însuşi, cel descoperit de Dumnezeu în plinătatea Bisericii şi acceptat conştient de aceasta.

Dogmele propriu-zise sunt puține: adică nimic mai mult decât Crezul niceo-constantinopolitan. În afara lor există mult teren liber, lăsat în afara dogmatizării, ca de exemplu viața de apoi şi rugăciunile pentru cei răposați, rugăciunile către Maica Domnului şi către îngeri, tainele, împărtăşania. Aceste lucruri nu sunt delimitate şi încadrate fix într-o dogmă.

Până la Sinodul al 7-lea (Niceea, anul 787) s-a stabilit principiul *„Sfântul Duh şi noi, precum şi întreaga adunare”*: doar *toată* adunarea catolică (sobornicească) putea, în acelaşi duh, să decidă asupra problemelor care vizează *întreaga* creştinătate. Era un principiu sfânt, emanat de unitatea iubirii creştine: o oază de lumină într-un spațiu plin de suferință, sângeros şi întunecat.

Dar a avut loc o ruptură. O parte a creştinătății a introdus o adăugare la crez (Filioque – şi de la Fiul), ceea ce exprimă gândul că Duhul nu purcede de la Tatăl *prin* Fiul (Ioan XV, 26), ci de la Tatăl *şi* de la Fiul - ca şi alte învățături şi tipic bisericesc nou adăugate, *fără* ca mai întâi să se capete acordul întregii adunări. În loc de acord general, a fost aşezată o singură persoană, episcopul Romei - Papa – ca fiind singură hotărâtoare absolută în problemele de credință ale întregii Biserici. Cu aceasta s-a negat principiul apostolic al sobornicității. Imediat, prăpastia s-a mărit, până s-a ajuns la inevitabila despărțire a creştinătății universale între Răsăritul ortodox şi Apusul papalității (în anul 1054), impregnată intens de ambele părți cu suferințe omeneşti şi interese pur lumeşti.

Dar pentru că adunarea, care să cuprindă întreaga creştinătate, nu mai era posibilă, nu s-au mai putut lua nici hotărâri generale valabile. Urmarea firească a fost că s-a sistat formularea dogmatică. Această formă de transcriere a Sfintei Tradiții a fost împlinită: după sfătuirea lui Dumnezeu, în sarcina Bisericii a rămas doar veghea asupra acestora.

Biserica ortodoxă Răsăriteană nu recunoaşte vreo adăugire sau schimbare (târguială) în ceea ce priveşte cuprinsul şi formularea finală a adevărurilor de credinţă: Adevărul este unul, veşnic şi de nedespărţit. Ca urmare, strădaniile Bisericii trebuie să se îndrepte spre păstrarea cu sfinţenie a Adevărului creştinesc şi predarea nealterată a acestuia. Lui trebuie să i se apere curăţia şi să fie păstrat nepătat de alte amestecuri cu găselniţe omeneşti, de *„înţelepciunea”* lumească şi de tot ce vine de la duhurile rele (*Iacob* III, 15). Orice încercare - de a-l îndrepta după comoditate, după cerinţele timpului, sau de a-l întina, îndepărta, sau de a descoperi noi „adevăruri” şi de a le acorda sfinţenie dogmatică, fără consultarea întregii creştinătăţi - nu poate fi considerată, din punct de vedere ortodox, decât drept mândrie nebună, profanare şi hulire a Duhului Sfânt. În această privinţă, Biserica ortodoxă este, în mod deliberat, conservatoare fără drept de apel.

Faptul că nu se şterge, nu se mută, şi nu se clinteşte nimic din *„hotarul pe care l-au aşezat strămoşii”* (*Deuteronom* XIX, 14) este în sine o caracteristică specia-lă a Ortodoxiei: constituie baza ordinii canonice şi administrative. Şi nici o ispită lumească, nici vreo aşa – zisă benevolenţă, sau propunere de reformă, nu pot să determine creştinătatea ortodoxă să renunţe la chemarea sa, pe care o poartă deja în nume: să păstreze şi să vegheze asupra *dreptei credinţe* şi a *dreptei măriri* - în greceşte: *orto doxia*. Simţul păstrător a fost dintotdeauna viu.

Prin „dreaptă”, nu se are în vedere o noțiune relativă - singura dreaptă dintre mai multe posibilități. Biserica este şi rămâne una şi nedespărțită[2]: una sfântă, catolică (sobornicească) şi apostolească. Celelalte organizații religioase şi indivizi, având mărturisiri de credință alcătuite cu de la sine putere, se află în afara acesteia, *„iar pe cei dinafară îi va judeca Dumnezeu”* (1 *Corinteni* V, 13). Şi, în general, conform ortodoxiei, parapetul omenesc nu duce la cer. Omul este limitat, dar acolo sus este nesfârşirea: libertatea iubirii, vie şi veşnic lucrătoare.

[2] În original *odelbar*: nedespărțibilă, indestructibilă, ceea ce redă mult mai exact **acest** atribut al Bisericii. În consecință Biserica nu se poate *rupe, sparge, împărți, (cămaşa lui Hristos sfâşiată, etc.),* aşa cum greşit, după opinia noastră, se mai afirmă şi se înțelege în duh *ecumenist*, evenimentul de la 1054!

BISERICA

Doar pentru neputințele noastre omenești ne-a dat nouă Hristos *Biserica pământească.* Faptul că trebuie organizată e numai o urmare a slăbiciunii omului. Biserica este guvernată de necesitate, precum este și statul, cu legile și hotarele sale.

Dar chiar și ca *organizare lumească*, Biserica are un singur cap: Iisus Hristos. *„Nu avem un conducător lumesc... ci suntem uniți doar în iubirea maicii noastre a tuturor”* se spune în Epistola enciclică a Bisericii din 1848. (§16)

Și: *„la noi n-au putut niciodată, nici patriarhi, nici sinoade, să introducă lucruri noi, pentru că apărătorul religiei este însuși trupul Bisericii, adică poporul însuși, care vrea ca religia însăși să rămână neschimbată...”* (§17)

O condiție firească a unității întru iubire este ca nimeni să nu „domnească”: nici laicii, nici preoții, nici episcopii sau patriarhii să nu-și hotărască ceva decisiv în Biserică, fără încuviințarea întregii Biserici. Această rânduială a fost, este și va rămâne normativă.

Credința este descoperită celor simpli și nu celor isteți la minte și inteligenți (*Matei* XI, 25). Așa că, episcopul învață de la țăran, profesorul de la copil, copilul

de la episcop – astfel caută fiecare să ia aminte la cele ale lui Hristos, care este *„blând şi smerit cu inima”* (*Matei* XI, 29). Doar cel mândru, bizuit pe înțelepciunea sa, se doreşte desprins de comuniune. Să luăm aminte!

Duhul lui Hristos, al răbdării şi umilinței, păstrează credința nestrâmbată şi de la acest duh se hrăneşte cu adevăr Biserica noastră. Acesta este legătura care uneşte mădular cu mădular, adunare cu adunare, neam cu neam.

Vreo autoritate exterioară, formală, Biserica nu cunoaşte. Nici părinții sinoadelor, nici apostolii, nici măcar Hristos însuşi nu sunt pentru Biserică ceea ce se numeşte în termen strict juridic, autorități. Unitatea Bisericii este o legătură de iubire, izvorâtă lăuntric; este adunarea acelor celule într-unul şi acelaşi trup: trupul lui Hristos. Viețuim în acesta, din acesta, cu acesta şi acesta în noi. Biserica este *„stâlp şi temelie a Adevărului”* (1 *Timotei* III, 15), ca urmare, nu mai e loc pentru o altă „autoritate” lumească.

Patriarhul are rangul cel mai înalt. El se alege dintre episcopi, de către aceştia, de aceea el devine conducătorul lor şi acest titlu adăugat îi dă o autoritate administrativă. Însă bisericeşte vorbind, el rămâne episcop şi doar întâiul dintre cei de o seamă cu dânsul: *primus inter pares*. La fel ca şi celelalte ierarhii, imediat următoare: *mitropolit* şi *arhiepiscop*.

Cele mai importante organe de conducere sunt sinoadele Bisericilor locale, ce pot fi alcătuite atât din preoți, cât şi de laici, dar şi numai din clerici. Lucrurile de

rutină se rezolvă de obicei de către conducerea bisericească, ce constă doar din episcopi, dar care poate să fie alcătuită şi din preoţi şi laici. Administraţia externă a Bisericii este foarte diversă, în funcţie de caracterul (etosul) poporului şi de conducerea statului respectiv.

Ca organizare lumească, Biserica ortodoxă este o unitate colectivă: constă din mai multe Biserici locale. Acestea corespund, în cea mai mare parte, cu spaţiul locuit de un neam şi limba sa: slujba se ţine de obicei pe limba acelui neam, dar în câteva ţări slave se foloseşte la liturghie slavona,[3] o limbă slavă veche, care s-a format şi s-a păstrat doar pentru sfintele slujbe şi care este înţeleasă cu oarecare dificultate de cele mai multe popoare slave. Adică pentru un rus, slava veche este la fel de bine înţeleasă ca şi daneza pentru un suedez[4].

---

[3] Printre alte denumiri încetăţenite ale *slavonei* amintim: *limba slavă liturgică* sau *bisericească* (denumire folosită în original în limba suedeză), *limba bulgară veche* (denumire folosită uneori în limba bulgară), *limba slavă veche* (denumire folosită în limba noastră, pentru cancelarie *şi cult*) (cf. *Dicţionar Enciclopedic Român* Ed. Academiei 1966). Este de presupus că aici, de fapt, se doreşte a fi exprimată ideea că o limbă cu adevărat liturgică ar trebui să fie *sfântă*, şi *nu profană*, părinţii Chiril şi Metodie având în vedere acest deziderat şi alcătuind, pe baza limbii slave vechi - graiul greco-bulgar - un limbaj exclusiv liturgic; de aici varietatea de denumiri şi dificultăţile inerente

[4] Neavând posibilitate de comparaţie pentru cititorul de limbă. română, celelalte limbi înrudite cu a noastră fiind mult mai deosebite, putem forţa şi afirma că un dialog este posibil între un danez şi un

Fiecare Biserică separată a acestui întreg are o conducere a sa, de sine stătătoare. Acum există aproximativ douăzeci de Biserici autocefale şi autonome de diferite neamuri şi care cuprind un total de 140 de milioane de membri[5].

Pentru anumite Biserici, conducător este un patriarh, ca de exemplu în Bisericile apostolice ale Antiohiei şi Alexandriei, sau cele doar cu puţin mai tinere ale Ierusalimului, şi a Constantinopolului, al cărei patriarh poartă denumirea de „ecumenic", ca o amintire a faptului că această Biserică a avut timp îndelungat rol de conducător. Aceste Biserici au fost timp de mai mult de o mie de ani înghiţite de teritoriul islamic; cu greu s-au ţinut în picioare.

Biserica rusă şi, a doua ca mărime, cea română, sunt de asemenea patriarhate, la fel Biserica Serbiei şi Iugoslaviei. Întâi stătătorul vechii Gruzii (Georgiei) se numeşte, încă de demult *catolicos*; Biserica Bulgariei este condusă de un patriarh, dar cea a Poloniei, de un mitropolit, în timp ce cea a Greciei, de un arhiepiscop.

Cea mai mică arhiepiscopie autocefală este cea a Sinaiului, care are probabil o sută de credincioşi, cea mai veche fiind a Ciprului, care îşi numără anii de la apostolii Pavel şi Barnaba; cea mai nouă este a Finlandei cu un

---

suedez, aceştia înţelegându-se aproape de perfecţiune, dar neputând să se exprime unul în limba celuilalt.

[5] Anul 1966.

arhiepiscop, trei episcopi şi aproape 60 000 de membri. Astfel de comunități mici trebuie să se adreseze unui patriarh în cazul unor chestiuni sacramentale, sau pentru alegerea unui episcop, aşa cum este cazul pentru Finlanda şi patriarhul Constantinopolului. Aceasta se află sub jurisdicția sa şi este autonomă, nu autocefală, adică: nu are Întâi Stătător propriu, ci doar o conducere proprie. În mod formal acest lucru este de mare importanță şi nu este totuna de care patriarh ascultă o Biserică.

Ca membre ale Bisericii de Răsărit, dar ne-ortodoxe (heterodoxe) se numără şi Biserica din India, aşa-numită a lui Toma, cea din Siria, din Etiopia şi din Armenia, precum şi Biserica coptă din Egipt. Acestea recunosc crezul niceo-constantinopolitan fără alte osebiri, dar se dezic de alte lucruri într-ale credinței.

Legăturile Bisericilor locale cu statul au fost dintotdeauna şi sunt în continuare foarte schimbătoare. Nu există o regulă anumită. Variantele care s-au petrecut în timp nu se întemeiază nici pe dogme, nici pe un sistem definit, nici pe inerție. Are loc doar o nouă încercare, printre multe altele, de a îndrepta această relație. Dar temelia acestei relații se află mereu în ascultarea pe care Mântuitorul a avut-o față de puterea romană şi în îndemnul apostolilor de a se încadra în ordinea lumească şi de a se ruga pentru mai marii acesteia. (*Romani* XIII, 1-7 şi 1 *Timotei* II, 1-2)

Biserica primară s-a rugat pentru prigonitorii ei – pentru împărații romani; la fel fac şi Bisericile locale de

azi care îşi duc viaţa pe teritoriu musulman, chiar dacă până în zilele noastre au fost prigonite şi oprimate din greu, şi la fel şi în alte ţări duşmane creştinătăţii. Relaţia de putere a Bisericii faţă de lume este una contrară: cu cât o Biserică este mai prigonită şi cu cât va da mai mulţi mucenici, cu atât va fi mai puternică. Cu cât mai puţin recunoscută şi mai mult urâtă de lume, cu atât mai aproape se află de făgăduinţă (*Luca* VI, 22-23). În decursul istoriei, puterea lumească ba a ridicat Biserica şi mai sus - şi s-a folosit de ea ca de o armă politică -, ba a prigonit-o şi chinuit-o; fără să opună rezistenţă, Biserica a primit şi ungerea cu mir scump, şi scuipările şi bătăile, deoarece este însuşi trupul lui Hristos.

O asemenea atitudine supusă, absolut firească din punctul de vedere al Bisericii, a dat naştere la multe abuzuri şi neînţelegeri: forma de conducere sinodală nu a putut fi păstrată întotdeauna pentru multă vreme.

Dar toate abaterile de la rânduiala apostolică trebuie să fie înţelese ca nişte cătuşe provizorii, sau ca nişte malformaţii cauzate de agresiuni externe sau de neajunsuri în firea omenească. Biserica este supusă jocului de putere dintre bine şi rău, la fel ca şi omul. Ea trebuie să sufere şi să-şi nască fiii în dureri: Biserica nu este din lumea aceasta şi de aceea lumea o urăşte; aşa e scris. Trebuie să lupte, să fie prigonită şi urâtă, altceva nu s-a făgăduit. Şi aşa va fi până ce *„Hristos îşi va fi pus pe toţi duşmanii Săi sub picioarele Sale.”* (1 *Corinteni* XV, 25)

Diformitățile malefice nu au lăsat urme în dogme sau în reglementările bisericeşti. Ființa internă a Bisericii a rămas curată şi nealterată. Şi, ca dintr-o forță interioară, Biserica s-a întors mereu la rânduiala firească, imediat ce cauza nefericirii a fost înlăturată.

Dar, până la urmă, ar trebui să ne aducem aminte că organizația lumească nu e decât un înveliş trecător. Biserica nu este doar un fenomen istoric, ci mai ales unul supraistoric, atemporal: *,,nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie"*. (*Evrei* XIII, 14)

Şi iată, Biserica este a - spațială şi a - temporală - mai bine zis supraspațială, acestea fiind, de fapt, adevăratele şi cele mai importante însuşiri ale sale. Cu toate acestea, ea nu trebuie înțeleasă ca o abstracție, o idee, o noțiune. Este o realitate, având viață proprie, cu toate însemnele ei de conştiență vie.

Orice viață este o taină inaccesibilă rațiunii. Doar suprafața biologic-istorică este desluşită: adâncurile dătătoare de puteri rămân ascunse. La fel şi cu Biserica. Ea este, în fiece clipă, atât moştenitoare cât şi transmițătoare, atât păstrătoare cât şi dătătoare de har: trăieşte o permanentă desăvârşire. *,,Înmulțiți-vă!"* a fost prima poruncă a lui Dumnezeu, pe care a dat-o întregii suflări; tot astfel se înmulțeşte neîncetat harul şi sfințenia, darurile Duhului, atât în Biserica pământească, cât şi în cea cerească, la nesfârşit, către asimptoticul *,,fiți desăvârşiți..."*.

Câtă vreme darurile Duhului: credința, nădejdea şi dragostea, îşi găsesc încă locul în Biserică, aceasta se păstrează neclintită şi neschimbătoare. Nu se poate altfel. Biserica nu se poate altera şi nici îmbunătăți. O Biserică „alterată”, un trup „îmbunătățit” al lui Hristos: pur şi simplu ceva de neconceput.

Lucrarea de mântuire a Domnului este o lucrare întru iubire. Doar dragostea cunoaşte adevărul; puterea nu-l cunoaşte. Iar Biserica este o putere numai în acel sens în care iubirea este putere, în care Hristos este o putere: puterea duhului.

Libertatea este o condiție vitală a iubirii, fiecare constrângere fiind otrava ei mortală. Dragostea şi libertatea sunt temeliile fireşti ale leacului mântuirii, leacul fiind Biserica. În Biserica Ortodoxă nu se poate concepe interdicția scrierilor sau alte intervenții în libertatea de cercare a duhului.

În slujirea smerită, în vegherea nesilită şi plină de dragoste în jurul sfințeniei lăsate de Părinți şi durate pe darul Duhului, se ascunde temelia integrității şi a dăinuirii Bisericii.

Nu se află aici nici concepte intelectuale, nici concluzii logice, nici hotărâri şi dispoziții. Ci trăire: a iubi, a crede, a nădăjdui.

Dar numai ceea ce este viu trăieşte. Doar cel ce a primit viață ştie ce înseamnă a trăi: trebuie privit dinăuntru pentru a înțelege. „Viața nouă”, viața în lumină şi putere din preaplinul iubirii lui Hristos, în Biserica Lui, nu se poate înțelege dinafară, învățată. Ea trebuie trăită dinlăuntru, experiată.

CALEA MÂNTUIRII

Ca şi Biserica şi întreaga creaţie, omul este o sinteză: duh şi materie. Nici aici nu are loc vreo înfruntare, sufletul şi trupul sunt împreunate, depind unul de altul şi se influenţează reciproc la bine sau la rău, până la moartea trupească.

Dumnezeu a făcut pe om nu numai după chipul Său, dar şi ,,după asemănarea Noastră" (a Sfintei Treimi) (*Facere* I, 26). Aceasta înseamnă: Dumnezeu a făcut loc pentru propriul efort omenesc îndreptat spre desăvârşirea Treimii. Între timp, omul a devenit, prin căderea în păcat, vrăjmaş lui Dumnezeu cu mintea sa, (*Coloseni* I, 21), dar vrăjmăşia este exclusiv de partea noastră, nu şi la Dumnezeu. De la începutul veacurilor, iertarea Sa este desăvârşită, neschimbătoare şi necondiţionată. Este mereu lucrătoare întru Hristos: ,,veniţi la Mine" sună revărsarea de iubire a Domnului. Omul în sine nu are de făcut decât o alegere: să urmeze chemării, sau să stea pe loc.

Aşadar, stă în puterile noastre să ne împăcăm cu Dumnezeu. Dar fără de credinţă nu mai ajungem nicăieri: fără credinţă nici nu bănuim nevoia unei împăcări. *Credinţa* ne-a fost dată ca un fel de unealtă, sau ca un simţ, al şaselea, iar cheia acestuia este iubirea. Nădăjduim în ceea ce iubim, iar în ce nădăjduim, credem; ne putem

îngriji de cele lumeşti, putem crede în ,,bunătatea lui mamona", sau putem să ne îndreptăm iubirea noastră - şi de aici şi credința - spre cele ale Domnului. Cea dintâi înseamnează lipsirea de lumină, cea de-a doua deschiderea către ea.

Dacă am ales lumina, atunci am ales calea cea strâmtă: va trebui să lăsăm toate (*Matei* XIX, 29) şi să-L urmăm. Trebuie deci să ne străduim şi să înfrânăm nevoile trupului, acesta trebuie *,,chinuit şi supus robiei"*, (1 *Corinteni* IX, 25-27), pentru a putea să-i învingem domnia, care ne apasă la pământ. Simțim o nevoie crescândă de a combate toate înclinațiile noastre nefaste: *credința şi faptele* noastre sunt una - şi îşi pun amprenta pe toată ființa noastră, pe întreaga noastră viață. Ca şi fiul cel rătăcitor - această nevoie de ridicare din păcat - se scutură de înjosirea în care a stat şi începe periplul înapoi – atunci se grăbeşte şi Tatăl să-i iasă în întâmpinare la jumătatea drumului. Când facem un pas către Domnul, El face zece către noi, spun sfinții părinți.

Mântuirea devine până la urmă un fel de lucrare - împreună: Dumnezeu lucrează creşterea, iar nouă ne revine arătura, grăpatul, plivitul. În sudoarea frunții noastre vom lucra ,,ogorul inimii", îl vom uda cu lacrimi - acesta e miezul poruncii: pocăiți-vă![6]

---

[6] În originalul grec al *Evangheliei* (*Matei* IV, 17): *μετανοεϊετε.* În limba greacă *meta – nous* are un înțeles mai larg, acela de transformare, prefacere - aici a omului: din cel vechi trupesc şi condamnat, în cel duhovnicesc, mântuit. În româneşte prin ,,pocăință"

Pocăiți-vă! - este poarta Evangheliilor. Dar nu se poate rămâne la un anume punct şi să încetezi a „te pocăi”. Unde să fie acel punct? De aceea mântuirea este o cale, şi nici mai mult, nici mai puțin decât calea cea strâmtă. Este un proces continuu, la nesfârşit, nu se poate opri. *„În nădejde ne-am mântuit”*. (*Romani* VIII, 24)

Starea pe loc este stricăciune, moarte. Dar mântuirea este mişcare: mişcarea neobosită din cele rele către cele bune, de la somnul morții cel departe de Dumnezeu, la plinătatea vieții şi autodăruirea iubirii pe *„calea lui Dumnezeu”*. (*Facere* VI, 9) Şi doar aşa, fără de cea mai mică bizuire pe inteligența sau puterile sale, poate omul să se țină pe această cale şi să lucreze mântuirea sa *„cu frică şi cu cutremur”*. (*Filipeni* II, 12) Omul nu se poate opri, nu poate zice: acum m-am mântuit. El se roagă necontenit: Doamne, mântuieşte-mă! Omul caută mântuirea, caută eliberarea din păcat, înaintează; aici se află viața. El merge înainte spre curăție, spre lumină, spre Dumnezeu: acest lucru înseamnă *„Pocăiți-vă şi credeți în Evanghelie”* (*Marcu* I, 15). Țelul mântuirii este *„fiți desăvârşiți precum Tatăl vostru cel ceresc desăvârşit este”* (*Matei* V, 48).

Dar acest țel este de neatins! Tocmai de aceea este veşnic: reprezintă o mişcare fără de sfârşit, o tendință. În

---

a ajuns cu timpul să se înțeleagă în mod curent, mai restrâns, doar procesul părerii de rău. În suedeză se spune *gőren bättring*, lit. „faceți îmbunătățire”, îmbunătățiți-vă.

această tendință mântuirea şi sfințenia sunt cuprinse. Însăşi această tânjire a noastră după dezrobirea de păcate şi sfințenie - „pentru a se asemăna Nouă” constituie scopul mântuirii.

Atunci când domnia trupului se pleacă, iar voința de jertfire întru iubire – Hristos – devine forța purtătoare a ființei noastre, atunci începe împărăția fericirii. Atunci ni se acordă posibilitatea de a păşi peste hotarul de unde începe viața veşnică – pentru că *viața veşnică* nu este ceva ce se înțelege în timp sau spațiu, ci este o stare sufletească veşnică, în împărăția cea dinlăuntru. Cel ce cu adevărat *„crede în Fiul”*, care trăieşte şi se şi poartă aşa, *„acela are viață veşnică”* (*Ioan* III, 46) şi o va putea păstra şi după moartea trupească.

Viața veşnică este astfel o urmare a strădaniilor din viața prezentă, şi nu o răsplată venită dinafară. Fericirea nu este o plată dată de Dumnezeu pentru că I-ai făcut voia, ci fericirea constă exact în acest lucru: a face voia Sa. Răsplata izbânzii este chiar izbânda asupra celui rău. Țelul iubirii este *chiar* actul de a iubi. Răsplata dorinței de jertfă este *chiar* actul de a te jertfi. Aceste lucruri sunt hotărâtoare în relația dintre Dumnezeu şi om.

Moartea şi jertfa pe cruce nu ridică nici o pretenție în ceea ce priveşte răsplata. Împărăția lui Dumnezeu este a milei, accesibilă tuturor, fără taxare. Păcătosul oarecare nu încetează niciodată a fi țelul iubirii Domnului, oricât de împietrit ar fi el. Şi fără zăbavă, de cum începe să strige: Doamne, milostiv fii mie, păcătosului! păcatul lui

încetează, ca şi cum nu ar fi fost vreodată. Omul s-a deschis iertării pentru veşnicie, pentru Milostivire. Este liber. Şi oricând ar sosi omul la Dumnezeu, la ceasul dintâi, sau în ceasul al unsprezecelea, primeşte aceeaşi plată, după cât de mare îi este putinţa liberă de a primi.

Dacă omul întâmpină milostenia cu milostenie, e statornic în credinţă, rugăciune, dăruire către Dumnezeu şi aproapele, nu se dă grijilor, amărăciunii şi păcatelor dintru sine, acela va fi fericit, *,,că aceia se vor milui"*. (*Matei* V, 7). Acela va trăi fericirea cu prisosinţă, cu sporită credinţă, în pace lăuntrică şi iubire pentru Dumnezeu, pentru aproapele şi pentru toată făptura. Plata sa e crescătoare. Ea se măreşte odată cu setea şi foamea neostoită de Dreptatea lui Dumnezeu, care nu încetează nici măcar odată cu moartea.

Dar decade înapoi în păcat, urmează pe loc pedeapsa, care este însăşi păcatul. Păcat înseamnă depărtarea de Dumnezeu: cu adevărat cel mai rău lucru pe lume şi singura formă de pedepsire de la Dumnezeu, pe care Dreptatea Lui o cunoaşte. Pentru că, precum prezenţa lui Hristos înseamnă biruinţă asupra necazurilor, a morţii şi nimicirea lor desăvârşită, tot aşa şi depărtarea de la El înseamnă frică, moarte, chinuri veşnice: plânsul şi scrâşnirea dinţilor. Şi cu cât mai mult ne rătăcim de Hristos, cu atât mai mare ne este durerea: devenim *,,fiii pierzării"*. (2 *Tesaloniceni* II, 10)

Nu este nici o clipă în care să nu cădem înapoi în păcat: aşa de tare s-a rănit omul în căderea sa. De aceea ni

s-a dat Biserica văzută în ajutor. Aici este Hristos văzut şi prezent cu încredinţare, aici ne vorbeşte El *,,omeneşte, pentru slăbiciunea trupului nostru".* (*Romani* VI, 19) Pentru că strădaniile noastre întru mântuire, îmbunătăţirea noastră, depind la fel de mult şi de trup şi de suflet: de omul *întreg*.[7]

De aceea avem *Scriptura*, dar de aceea şi Biserica, preoţii, şi slujbele duhovniceşti, icoanele, cântările, lumânările, posturile, şi mai ales Sfintele Taine. Acestea ne ajută să ne facem mădularele noastre *,,roabe dreptăţii"* (*Romani* VI, 19), dau totdeauna puteri şi înnoire voinţei noastre de mai bine, ne duc la cunoştinţa slavei lui Dumnezeu şi ne ţin dorul, nădejdea, credinţa. Dobândim senzaţia încredinţată că ,,Hristos S-a coborât la noi pentru a ne înălţa", după cum se spune într-un text al slujbelor, şi că împărăţia cerurilor ne este aproape.

[7] Omul întreg, *holist*, unul din idealurile new-age-ului, ce devine *utopic* prin calea greşită aleasă de adepţi: neo-păgânismul a(nti)-hristic.

CULTUL

Prin Biserica pământească stăm în legătură cu cea cerească: se poate spune că Biserica de pe pământ este întruparea celei cereşti.

Slujbele Bisericii, cultul, rânduiala liturgică, împreună cu toate vorbele lor sfinte şi cu toate alcătuirile şi rânduielile Bisericii, întrupează duhul: acestea sunt chipul văzut al celor nevăzute, precum au fost porumbelul peste capul Mântuitorului, sau limbile de foc pe capul apostolilor. Şi precum litera exprimă un sunet, cuvântul un gând, tot aşa şi *cultul* este expresia unui conținut: desăvârşita cale a mântuirii.

Sfânta Liturghie este o catedrală imensă în cuvânt şi faptă: săvârşite cu împreună lucrarea Duhului de mii de oameni în mii de ani. Textul se împarte în trei cicluri: al *zilei*, ce ține de seara până seara următoare, având ca început tăcerea de dinainte de creației, iar ca otpust, rugăciunea de mulțumire pentru jertfa cea fără de sânge; al *săptămânii*, ce ține de duminică până duminica următoare - fiecare zi a săptămânii îşi are propria ei însemnătate - şi ale *anului*, care începe pe întâi septembrie, prima zi a anului bisericesc, şi parcurge calendarul sfinților şi toate praznicele fixe anuale. Mai sunt şi

praznicele cu dată schimbătoare: textele Postului Mare, şi cele pentru slujbele dintre Paşti şi duminica întâia după Rusalii. Toate aceste texte se împletesc într-o rânduială stabilită de tradiție: ele sunt ca pietrele din zidurile catedralei. Şi doar întreaga tradiție a Bisericii o poate schimba, nu oricine.

Dacă am citi tot ce este scris pentru slujba unei zile ar putea lua până la 16 ore de citit repejor şi tare. Aşa de bogat este materialul. Dar aşa se face doar în anumite mănăstiri: de obicei nu se folosesc toate textele. O slujbă obişnuită durează două-trei ore. O slujbă se ține de cu seară, iar continuarea şi încununarea ei, - liturghia -, se săvârşeşte a doua zi dimineața.

Încă de la primii creştini, ortodoxul *stă în picioare* la liturghie: conform acestui obicei, el este pelerin, drumeț pe calea mântuirii, nu-şi lasă trupul leneş în comoditatea la care acesta îl trage. Ortodoxul stă înaintea Creatorului, Domnul şi Judecătorul său: el este ca un acuzat, pentru că ştie că greşelile sale sunt nemăsurat de mari. Dar Hristos l-a îndreptat; de aceea stă drept în picioare: cu Cel Ce S-a ridicat din morți, stă drept. La prima vedere, stă la liturghie pasiv, dar, din când în când, se închină, cade în genunchi, uneori cu fruntea la pământ. Îşi îngrijeşte „țarina inimii sale”, de acolo se roagă, împreună cu întreaga adunare.

Rugăciunea este partea componentă cea mai de seamă a slujbei: slujba, de fapt, este alcătuită din rugăciuni. Rugăciunea umple în primul rând viața

religioasă: doar prin rugăciune poate omul să-L cunoască pe Dumnezeu. Rugăciunea scaldă Biserica.

Rugă în cuvânt, în cânt şi gest. Rugăciuni cu deosebi către Sfânta Treime, către Tatăl, către Fiul, către Sfântul Duh. Rugăciuni către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, către puterile îngereşti şi către toți sfinții. Rugăciuni citite din Psaltire, cântate de adunare în cor, cele rânduite a fi rostite de diacon în fața mulțimii, şi rugăciuni cu glas, sau fără de glas ale preotului, mereu în numele întregii adunări, mereu în aceeaşi rânduială şi la vremea lor, hotărâte de Tradiție.

Rugăciuni străvechi, adesea cu origini legendare, iscate din nevoia de nestăpânit a Bisericii de a se ruga. Rugăciuni cântate sau rostite din vremea de aur a culturii bizantine, scrise de cei mai iscusiți alcătuitori. Alte rugăciuni sunt luate direct din *Vechiul Testament* sau din *Noul Testament*. *Psaltirea* se citeşte întreagă în fiecare săptămână.

Toți se roagă împreună. Pentru pacea de sus şi pentru întreaga lume, pentru păstrarea unității de credință a bisericilor, pentru îmbelşugarea roadelor pământului, şi pentru mântuirea sufletelor noastre. Şi pentru toți: pentru conducătorii bisericilor şi ai lumii, şi pentru cei umili. Pentru păcătoşi şi sfințiți, pentru cei bolnavi şi pentru cei robiți, pentru vii şi pentru morți, pentru toți şi pentru toate.

În Biserică trăiesc toți: Dumnezeu este Dumnezeul celor vii şi cel ce crede în Hristos nu va muri niciodată

(*Matei* XXII, 32, şi *Ioan* XI, 26). Biserica are în exclusivitate membri vii: mucenicii primelor ere creştine stau de vorbă cu patriarhii şi proorocii, iar nou-născutul are parte de aceeaşi sfântă împărtăşanie ca şi apostolii. Îngerul său păzitor a fost creat „din începuturi" şi este membru deplin al Bisericii. Cu toţii trăiesc, se roagă şi Îl laudă pe Dumnezeu deopotrivă, în neîncetată simfonie.

Biserica se roagă *pentru cei morţi*: cei adormiţi. Sufletele lor trăiesc în continuare în întuneric sau lumină, după starea în care s-au aflat când au lăsat trupul. Ele, fie continuă să tindă către lumina cea veşnică în apropiere de Dumnezeu, fie se usucă de setea cea chinuitoare care le ţine în afară de împărăţie, ca urmare a propriei lor nesăbuinţe din viaţa pământească. Hristos nu ne-a lăsat o imagine desluşită asupra *vieţii de dincolo*, aşa că nu ne putem servi de aşa ceva. Toate învăţăturile despre un anume purgatoriu, indulgenţe, sau altele de genul acesta sunt total neacceptate. Dar Biserica are o credinţă tare în faptul că, prin rugăciune, cei morţi se află în legătură cu cei dragi de pe pământ, şi că aceştia au nevoie de rugăciunile noastre, de mângâiere şi de ajutor, şi care, ca şi noi, îşi continuă dezvoltarea sufletească în aşteptarea zilei judecăţii. De aceea, Biserica se roagă pentru păcatele celor decedaţi, pentru pacea lor în acel loc despre care nu ştim multe, dar unde „nu este durere, întristare şi suspin" şi unde au pus început bun în nădejde.

„Doamne miluieşte!", cântă corul. Se repetă: *„Doamne miluieşte!"* Repetiţiile sunt specifice. În diferite

circumstanțe, în anumite locuri din rânduiala slujbei se repetă scurta rugăciune de trei ori, de douăsprezece ori, de patruzeci, de o sută. Ele sunt bătăile la poarta mântuirii, făcute de cel ce se roagă mereu: pentru cel ce bate se va deschide.

Şi în jurul său, rugătorul are un *„nor de mărturii”* (*Evrei* XII, 1). Mai întâi îngerii şi toate puterile cereşti, dar şi cei *„care prin credință au biruit împărății, au făcut dreptate… au astupat gurile leilor…au fost ucişi cu pietre, au fost puşi la cazne, ...au pribegit în piei de oaie şi în piei de capră… ei, de care lumea nu era vrednică”*, (*Evrei* XI, 33-38) toți sfinții *Vechiului* şi *Noului Testament*. Ei ne înconjură văzuți *şi* nevăzuți - în icoane - şi prin rugăciunile lor ne întăresc în hotărârea *„de a lepăda orice povară şi păcatul ce grabnic ne împresoară”* (*Evrei* XII, 1).

Sfinții sunt, ca şi noi, membri rugători ai Bisericii, dar cu o credință şi putere mult mai tare decât noi. Prin acestea, ei se află aproape de fața lui Dumnezeu şi de aceea se pot ruga pentru noi: *„că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului”* (*Iacov* V, 16). Dar rugăciunea noastră particulară este slăbuță şi mai mereu stricată.

Însăşi comuniunea cu sfinții în Biserică este binecuvântată şi dătătoare de tărie. Nu numai că ne rugăm *lor* să ne ajute, ci ne rugăm şi *împreună* cu ei, alături de ei, în dragoste comună, în credință şi în speranță, pentru că acolo unde dragostea lui Hristos sălăşluieşte, radiază împreună lucrarea tuturor acestora.

Sfântul nu este desăvârşit: desăvârşirea aparţine numai lui Dumnezeu. Sfântul merge pe acelaşi drum ca şi ceilalți *spre* desăvârşire: aşa că faptele acestuia nu sunt prisositoare. Ci, precum şi cel mai păcătos membru al Bisericii are parte de Biserică, tot aşa el are parte de lucrarea sfinților, de mângâiere, de dăruire, de dragoste şi de binecuvântare.

În mod deosebit, sfântul al cărui nume l-ai primit la botez, - dar numai unul - îți stă în preajmă. Ca şi cum ai fi intrat în cămara puterii lui; numele exprimă o uniune, un fel de rudenie întemeiată pe dragoste. De aceea ziua onomastică este mai importantă decât cea de naştere: ea semnifică legătura cu Biserica cerească, este sărbătoarea sufletului, pe când naşterea este legată de cele ale trupului.

Un loc aparte, mult mai presus decât toți ceilalți sfinți, îl păstrează Maica Domnului: mărită Stăpâna noastră, Maica Domnului şi pururea Fecioară Maria. Ea este singurul membru al Bisericii lipsit de păcat, chiar dacă nu şi de cel strămoşesc; imaculata concepțiune a Născătoarei de Dumnezeu este necunoscută Bisericii de Răsărit. Lipsa păcatului (preanevinovăția) de la dânsa este un fapt personal: un dar din mila lui Dumnezeu *împreună* cu auto-dăruirea ființei umane a Fecioarei. Dragostea ei de Dumnezeu a fost aşa de mare, încât a îndepărtat păcatul dinlăuntrul său: astfel a putut deveni preaplină de har.

Aşa se face că Maica Domnului este modelul, mângâierea şi speranța întregii creştinătăți: cu ajutorul lui Dumnezeu, omul a putut atinge acea măsură a curățeniei şi despătimirii şi se face vrednic de a primi pe Dumnezeu întrupat în sânul său, înnoind astfel făptura. După cum spun sfintele slujbe, Maica Domnului este *„podul care ne duce pe noi de pe pământ la cer”*, şi printr-însa *„ne-am îmbrăcat cu slavă”*. Cel netrupesc S-a întrupat într-însa; în sânul său a încăput Cel nemărginit, şi la plinirea vremii a născut cu timp pe Cel fără de timp. Aşa că ea este *„mai cinstită decât heruvimii, şi mai mărită fără de asemănare decât serafimii”*: este mai presus decât îngerii tronului Dumnezeiesc, adică mai presus decât toate făpturile Bisericii pământeşti sau cereşti.

Maica şi Fiul sunt nedespărțiți: Maica – omul, şi Fiul – Dumnezeu şi Om. Aici este veriga de legătură, scara de la cele concepute la cele de neconceput, pe care a văzut-o Iacov în visul său, „cheia împărăției cerurilor”. În Maica Domnului s-au unit cele de neatins: omul cu Dumnezeu, fecioria cu maternitatea. Ca om şi maică, priveşte la Fiul şi astfel la „sfatul cel de taină” al Treimii, dar o face numai prin dragostea sa curată de maică. Ca maică a lui Hristos, ea este maica Bisericii pământene: o ține în palmele sale ocrotitoare, şi, în acelaşi timp, radiază de dragostea cea cerească şi de cele mai ascunse taine ale puterii de maică.

Se roagă la Fiul său, Care este de asemenea Făcătorul ei: legătura ei cu creația este una de maică. În această

calitate, ea este cea plină de milă, de compătimire, izvorul tăriei dumnezeieşti cel pururea lucrător în Biserică; rugăciunile sale merg înaintea îmblânzirii dreptului Judecător. Cel mai împietrit păcătos are într-însa în tot timpul o rugătoare la fel de caldă, ea este ,,pomul cel înfrumusețat cu care se acopăr mulți" şi ,,îmbrăcămintea celor goi". (Acatistul Maicii Domnului)

Cel ce se roagă se simte căzut din nou în păcat: de aceea întârzie mai mult în fața icoanei Maicii Domnului decât la alte icoane. Această icoană există într-o varietate mare de forme şi de vârste, dar toate izvorând din acelaşi duh: dragostea. Dragostea lui Dumnezeu pentru de om, şi a omului pentru Dumnezeu.

Atunci când cel de al şaptelea Sinod (787) a recunoscut *icoanele*, a însemnat victoria principiului libertății: omului i s-a recunoscut dreptul de a îşi exprima dragostea şi rugăciunea în toate felurile lăsate de Dumnezeu. Nu numai în cuvânt şi sunete s-a acceptat descrierea şi chemarea către cele dumnezeieşti, ci şi în linii şi culori. În dragostea Sa pentru om, Dumnezeu a dat trup Cuvântului: în dragostea sa către Dumnezeu, încearcă omul să întrupeze netrupescul.

,,Ca să văd frumusețea Domnului" (*Psalmi* XXVI, 8)[8]. Fața lui Dumnezeu – reprezintă un tablou în cuvinte; pentru a-i da formă s-au folosit litere şi tipare. Icoana, mai mult, este o imagine în imagine, pentru a-i da formă se

---

[8] În original 27, 8

folosesc linii şi culori, la fel ca şi litera, doar de altă natură. Icoana este un concept religios – şi o descoperire dumnezeiască – în linii şi culori.

Dar în rugăciunea *Tatăl nostru* nu cuvintele disparate fac sfinţenia ei pentru orice creştin, ci conţinutul. La fel şi icoanele. Ele întrupează sfinţenia, şi de aceea sfinţenia le umple. Aceasta nu are de-a face cu lemnul sau vopseaua, adică materialul, ci cu *subiectul* reprezentării, cel pe care-l exprimă şi din care şi-au luat întrupare, aşa cum Dumnezeu S-a întrupat în Fiul.

Privim frumuseţea Domnului: şi nu numai cu ochii noştri sufleteşti, dar şi cu cei trupeşti, în Hristos. Îl vedem în interiorul Bisericii, în potirul adus înainte, în pâinea şi vinul de după prefacere, vedem frumuseţea aceasta în cuvântul *Scripturii* şi în semnul crucii. La fel, o vedem în icoane.

Există icoane făcătoare de minuni. La rugăciunea dinaintea lor s-au vindecat oamenii de boli, prin puterea pe care acestea o dăruiesc. Aceste icoane au, aşadar, aceeaşi putere ca şi cea a moaştelor de sfinţi şi sfinte, după cum aveau şi acele *„ştergare sau şorţuri purtate de Pavel”* (*Fapte* XIX, 12). Ca şi aceste pânzeturi, au şi icoanele şi moaştele parte de aceeaşi putere de viaţă dătătoare de la Dumnezeu; acestea au dobândit o legătură de nedesfăcut cu materia, făurindu-se astfel o sinteză *vie*: o expresie a sfinţeniei şi atotputerniciei Domnului. Astfel Biserica îngrijeşte şi slăveşte atât icoanele, cât şi moaştele şi le acordă semnul sfinţeniei.

Din ocrotire şi dragoste se acoperă icoanele cu ferecătură de argint bătut cu piatră scumpă. Chipurile cioplite, în schimb, nu au dobândit vreun ecou în Biserica de Răsărit, fiind probabil simțite ca fiind prea trupeşti, prea lumeşti pentru a trage gândul către cele cereşti. Din acelaşi motiv nu se reprezintă nici Cel răstignit prin sculpturi prea ades, şi niciodată în reprezentările praznicale ale Răstignirii în Biserică. Orice naturalism, chiar dacă apare, este de import, străin de duhul ortodoxiei. Acesta tinde să se desprindă de cele prea accesibile, de bucuria simțurilor cea pătimaşă, pentru o contemplare mai desprinsă de teluric, pentru forme pe cât se poate de nepământeşti.

Una din cele mai răspândite icoane, este cea a crucii. *Crucea* este la fel de prețioasă, la fel de sfântă, indiferent de materialul din care este făcută. Materialul dă forma îmbrăcămintei variate, în vreme de crucea este neschimbătoare. Ea este semnul Fiului lui Dumnezeu: cel al slobozeniei şi al dragostei, semnul biruinței vieții fără de moarte, este o putere, un izvor de energie trupească şi sufletească.

De la botez până în mormânt, credinciosul este purtat de crucea pe care o ține la gât, pe trupul lui: îi apără şi îi încununează trupul, care este de altfel *„templul Duhului Sfânt”* (1 *Corinteni* VI, 19). Această cruciuliță este cea mai mare avere a lui pe pământ: ea îi aduce aminte mereu al cui este şi pe cine slujeşte. De dragul acestei cruciulițe mulți au mers în mormânt; ea mărturiseşte: sunt creştin.

Crucea de la gât este din material tare, dar chiar de-ar fi desenată sau doar un semn cu mâna, rămâne cruce. Cu mâna îşi însemnează credinciosul trupul său întreg: acest semn este o rugăciune fără cuvinte şi o lăsare în mâinile lui Dumnezeu cel biruitor: *,,întru acest semn vei birui"*. Crucea cuprinde mai mult decât ar putea spune cuvintele. Şi ea dăruieşte puteri, alungă duhurile rele.

Atunci când îşi face semnul crucii la rugăciune, credinciosul nu poartă mâna oricum: el strânge degetul mare la vârf cu arătătorul şi cu mijlociul, în timp ce celelalte se îndoaie către palmă. Această punere împreună cuprinde însăşi o mărturisire: cele trei degete unite semnifică Treimea, iar celelalte două, cele două naturi ale lui Hristos. O simplă purtare a gestului aşadar, nu numai că împlineşte, dar şi înlocuieşte o lungă explicație în cuvinte.

Toate cele ale trupului, nu numai limba, iau parte la rugăciune. Acolo unde nu mai sunt cuvinte, se iau atitudinile spre ajutor. Pe cel ce-l iubeşti, îl *săruți*. Ortodoxul sărută darurile de la Dumnezeu: sărută *Biblia*, potirul, crucea, icoanele. Pentru el, acestea nu sunt lucruri fără de viață, pentru că Domnul este veşnic viu, ele îl ajută şi îi mijlocesc cunoştința cu Dumnezeu: ele sunt vii, îi vorbesc despre Cel de viață dătător.

Şi atunci, el *cade în genunchi,* cu fruntea la pământ, luând exemplul Învățătorului său: *,,cade cu fruntea la pământ"* (*Matei* XXVI, 39). Încărcătura gestului ține

acum de întregul trup: cu *tot* trupul său îşi exprimă rugătorul ceea ce simte *toată* ființa lui.

Dar nu rămâne în această poziție. Se ridică imediat, pentru că Hristos l-a ridicat pe om: oricât ar cădea de mult, totuşi prin El se ridică din nou. Aceasta e încărcătura cea tainică a gestului, exprimată de fiecare creştin, dar şi un Adevăr pentru toată creştinătatea. Particularul trece în comuniune: trăirile interioare ale persoanei sunt şi cele ale tuturor. *,,Nimeni nu se mântuieşte singur”*: comuniunea de iubire nu permite un gând potrivnic acestui adevăr.

Fără de preget creştinul trebuie să-şi lase vechea ființă şi să-şi făurească una nouă. Mândria, trufia care înțepeneşte ceafa, trebuie stricată întâi de toate: doar aruncând cămaşa de forță a celui plin de sine, poate omul să păşească liber, cum doar dragostea permite. Când creştinul muşcă țărâna, rupe uscăciunea ,,mândriei” şi de aceea se ridică imediat, slobozit.

Dar atunci când cuvintele şi gesturile nu sunt de ajuns, atunci când chiar trupul este greoi şi pune stavilă rugăciunii sale, atunci, chiar şi atunci, omul are putința de a folosi şi lucrurile din existența creată pentru a-L slăvi pe Creator. Flacăra *lumânării de ceară,* luminătoare şi vie, primeşte a fi expresia sentimentului rugător: aşa aş dori să fie inima mea către Tine, Doamne! Ceara moale şi curată, care vine din lucrul harnicei albine – dar vai, cât de trândav sunt eu! – lumânarea cea sveltă şi dreaptă, întruchipează ceea ce ar trebui să vină din interiorul rugii

omului. Oricât de multe lumânări am aprinde, flacăra este una şi aceeaşi: focul cel nestins de la tronul lui Dumnezeu. Aceeaşi căldură, aceeaşi lumină, aceeaşi curățenie avem în fiecare din ele.

Cel ce se roagă aprinde o lumânare din cele deja aprinse şi o pune înaintea icoanei, se închină, îngenunchează cu fața la pământ. Întreaga ființă, trup *şi* suflet se află în rugăciune, respiră şi trăieşte în ea: o trăire. Trăirea îți dă experiență, experiența se îmbogățeşte şi se aprofundează: aceasta te face mai iscusit şi mai încercat, şi acestea nu se pot dobândi decât pe acest drum. Viață din viață.

TAINELE

În ceea ce priveşte *tainele,* nu putem să luăm ca punct de reper decât experiența, bază de cunoaştere, pentru că tainele sunt de fapt forma vizibilă prin care Biserica împarte harul nevăzut. Este de la sine înțeles că harul lui Dumnezeu nu depinde de mijloacele materiale. Dumnezeu nu are nevoie nici de slujbe, nici de rugăciuni, nici de taine. *,,Înainte de a vă ruga Lui”* trimite El harul peste toate cele. Dar noi, simțurile noastre, au nevoie de o întărire, o dovadă, o demonstrație, şi aşa cum Hristos S-a folosit de mijloace senzoriale: punerea mâinilor, cuvânt, salivă, tină – în acelaşi mod poate şi Biserica Sa să utilizeze expresia exterioară.

Se consideră de obicei a fi şapte taine, dar numărul lor nu este stabilit dogmatic: nu a fost hotărât de părinții Bisericii la vreun sinod. Nu s-a stabilit nici ,,ştiința tainelor”, fiindcă tainele rămân *taine* şi se întemeiază pe credința Bisericii, de netăgăduit, exprimată în cult. Le cunoaştem pentru că participăm la ele, nu altfel.

Tainele sunt cu siguranță cea mai importantă parte a cultului, ,,pulsul” acestuia. Forma rituală actuală a acestora este de neschimbat, conform aceloraşi principii ca şi ale slujbelor religioase: *,,Dar toate să se facă cu cuviință şi după rânduială”* (1 *Corinteni* XIV, 40), care

pun granița de netrecut pe care se sprijină rânduiala şi unitatea Bisericii.

În taine se dezvăluie cel mai mult Duhul lui Dumnezeu, care pătrunde, sfințeşte şi împlineşte făptura cu puterea Sa. Dar, asupra omului, puterea săvârşitoare a Duhului este dependentă de voia celui ce o primeşte. Harul nu sileşte libertatea şi nu se opune primirii conştiente. De aceea, lucrarea tainei depinde în cea mai mare măsură de persoana respectivă. Pentru cel indiferent sau îndărătnic poate fi spre păcat şi osândă, spre distrugere, pentru cel credincios fiind însă totdeauna spre sfințenie şi spre zidire. Şi la fiecare fapt de taină, trebuie spus că nu Cel neschimbat Se schimbă sub acțiunea harului, ci omul – şi anume în măsura în care acesta se pregăteşte pentru efectul tainei.

În toate tainele se foloseşte semnul crucii ca mijloc, iar preotul ca mijlocitor – cu excepția botezului de necesitate, care poate fi săvârşit de un laic, şi la hirotonirea preotului, la care mijlocitorul este episcop. Dar lucrarea este a *întregii* Biserici, împreună cu Tatăl, cu Fiul şi cu Sfântul Duh.

De aceea preotul nu spune *eu* botez, *eu* vă căsătoresc, ci „*Se botează robul lui Dumnezeu* (N), *se cunună* ş.a.m.d. *în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh*[9]*”*. Doar Dumnezeu însuşi posedă darurile, nu

---

[9] În legătură cu acest aspect trebuiesc menționate următoarele. Cf. Î.P.S. Andrei în *Spovedanie şi comuniune* Alba Iulia 1998, p. 109: „În

slujitorul nevrednic, preotul. Acesta nu este decât unealta mijlocitoare şi *,,ultimul dintre păcătoşi”*.

Aceasta este cauza pentru care rugăciunile prevăzute nu sunt privite personal: întreaga Biserică le spune, prin gura preotului, şi nu preotul ca individ. Omul este sub vremi, glasul lui depinde de dispoziții provizorii: este un păcătos şi de aceea tonul nu e niciodată deplin curat. Dar Biserica, inclusiv cea cerească, este dezlegată de tot ceea ce este prins în timp ori spațiu, de limitarea ,,privată”: este deasupra tuturor (supraindividuală). De aceea şi cititul în Biserică se supune legilor slujbei religioase: individul se subsumează întregului, trăirea individuală se pleacă în fața adunării. Se citeşte ,,impersonal”, recitativ.

Botezul este taina care deschide poarta tuturor celorlalte taine. Conform obiceiului inițial creştin, acesta are loc prin cufundare; spală trupul şi sufletul de păcat: cerurile se deschid ca şi la botezul Domnului în Iordan: omul se naşte din nou, iar balanța se apleacă în favoarea sufletului. Fără să repună omul în mod mecanic în starea de dinainte de căderea în păcat, botezul oferă posibilitatea ca omul, după lucrarea şi propria sa voie, dezlegată de păcat, să se dezvolte duhovniceşte într-un sens nou. Cel

---

cazul formulei de dezlegare a păcatelor în ortodoxie sunt cunoscute două variante: una indicativă, [eu…. te iert şi te dezleg] folosită în Biserica Română şi Bisericile slave, asemănătoare cu formula de dezlegare catolică, şi alta deprecativă folosită în Biserica Greacă [… să ți le ierte Dumnezeu…]. Credem că aceasta din urmă este evident mai în duhul ortodox.

nou botezat a încheiat un legământ cu Dumnezeu, a făgăduit intrarea într-o nouă viață de curățire şi sfințenie: a primit darul milei Domnului, şi *,,în Hristos s-a şi-mbrăcat”*.

Dar după botez suntem aruncați în pustia ispitelor şi pentru a putea face față la făgăduința dată este nevoie de anume daruri. Acestea se acordă imediat după botez, prin acelaşi preot, prin taina *mirungerii,* care corespunde confirmării din Biserica romano-catolică, şi care provine direct din *,,punerea mâinilor”* prin care apostolii au împărțit Duh Sfânt peste cei *,,erau numai botezați”* (*Fapte* VIII, 15-17 şi XIX, 1-6) Atunci când cel miruns se bucură de pecetea darurilor Sfântului Duh, devine membru deplin al Bisericii apostolice şi al împărăției lui Hristos.

În botez devenim creştini, în mirungere membri al Bisericii: din botez ieşim fără de păcat, din mirungere primim puterea să ne opunem păcatului. Dar înclinația spre păcat este aşa de mare, că oricum ne lăsăm imediat biruiți de el. De aceea, am mai primit un remediu şi un sprijin în lupta cu cele rele din noi: taina *spovedaniei*[10].

---

[10] Unul din cele două sinonime verbale desemnând ,,spovedanie” sau ,,mărturisire” în limba suedeză este sinonim şi omonim cu cel care desemnează acțiunea de ,,a trata” o boală, ,,a vindeca”. De aceea, se va face referință mai jos, şi la taina Sfântul Maslu, la care are loc o vindecare trupească şi sufletească, spovedania fiind una exclusiv sufletească.

O singură lacrimă, un singur suspin sau părere de rău în fața lui Dumnezeu este de ajuns pentru a primi iertare deplină pentru orice păcat imaginabil. Dar pe deasupra trebuie ca noi înşine să fim conştienți de păcat şi să-l destăinuim înaintea Domnului iertător. Aici ne ajută mărturisirea. Ne obligăm la cercetarea sinelui, la găsirea cuvintelor cu care să ne destăinuim cele mai ascunse focare de infecție şi fără grijă să ne dezvăluim răutatea. Recunoaşterea păcatelor se face în fața lui Hristos însuşi cu întreaga Biserică drept martor, sprijin şi ajutor, în persoana preotului. De aceea nu se intră în amănunte: nu este importantă descrierea faptelor, ci izvorul răului din interior.

Prin puterea ce i-a fost dată de apostoli, preotul îl eliberează pe mărturisitor de păcatul său (*Ioan* XX, 23). Păcătuind față de Hristos, se păcătuieşte şi față de Biserică şi pentru că întreaga Biserică - întreaga adunare - iartă aici pe pământ, se iartă şi în cer, primind de pe pământ asigurarea.

Păcatele nu se categorisesc: nu păcatele, ci părerea de rău este hotărâtoare. Şi *toate* păcatele, fără excepție sunt iertate – păcatul împotriva Duhului Sfânt fiind de fapt împietrirea totală care face ca voința să nu mai lase păcatul şi ca urmare nu se mai poate ierta. În taina lecuirii se trece cu vederea tot trecutul. Curățit şi cu puteri noi, cel care a primit-o poate merge mai departe.

În anumite cazuri, preotul poate da celui ce se spovedeşte un aşa-numit *canon (epitimie)*, sau nevoință,

un fel de tratament, deşi nu se mai practică prea des acest lucru.[11] Canonul nu este considerat un mijloc de împăcare cu Dumnezeu, şi nici o pedeapsă, ci un medicament pentru păcătosul prea confruntat cu relele. Preotul este medicul investit aici cu prescrierea leacului amar, pacientul îl respectă sau nu, după cum doreşte: peste sufletul lui domneşte doar Domnul.

Autoritatea duhovnicească de a săvârşi tainele i-a fost dată preotului prin taina *hirotonirii*, care se face prin punerea mâinilor episcopului. Episcopii la rândul lor sunt hirotoniți de doi sau trei alți episcopi, care, de altfel, reprezintă cea mai înaltă autoritate bisericească (*Matei* XVIII, 19-20). Din generație în generație, punerea mâinilor a continuat chiar din momentul în care Hristos i-a ales pe apostoli iar aceştia au hirotonit episcopi, preoți şi diaconi prin punerea mâinilor. Episcopul primeşte astfel valoarea unui apostol, şi hirotoneşte preot pentru a-l înlocui, şi diaconi *,,pentru a servi la masă”* (*Fapte* VI, 2) la împărtăşit.

Preotul parohiei şi diaconul pot fi căsătoriți *,,bărbat al unei singure femei”* (1 *Timotei* III, 2 şi 12) deci nu recăsătoriți, dar episcopul se alege dintre preoții necăsătoriți, adică monahi sau văduvi.

În primul rând, preotul este săvârşitorul slujbei divine la altar, dar în acelaşi timp el este şi ,,păstorul turmei sale”. El este invitat efectiv să predice măcar în fiecare

[11] Referire valabilă la spațiul ortodox Apusean.

duminică, dar adesea predica este uitată.[12] Slujba, cu textele sale pline de conținut, care explică desluşit importanța zilei cu duhul ei, în mai multe feluri, face ca uneori predica să fie aproape de prisos.[13]

Există seminarii de preoți şi academii duhovniceşti, dar Biserica nu apreciază „ştiința lumească" necesară pentru a face un preot. Acestuia îi trebuie doar cel mai important lucru: harul Domnului, credință şi vrerea sa, deci şi un om fără şcoală poate deveni diacon, preot sau chiar şi episcop.[14]

Preotul, în calitate de trimis al episcopului, poate da binecuvântarea apostolică. Astfel, cel ce o primeşte sărută mâna care a dat binecuvântarea, deci nu mâna *preotului*, ci a apostolului, şi prin cea a apostolului pe cea a lui Hristos, şi nu numai *mâna*, ci şi crucea pe care mâna a executat-o prin aer: mereu crucea cea de viață dătătoare.

În preoția bazată pe continuitate apostolică, se păstrează plinirea Bisericii, chiar dacă nu şi puterea ei. Preotul este păstrătorul şi purtătorul darurilor Sfântului Duh în Biserică, oricât de nevrednic ar fi el, ca persoană particulară. Şi după cum Hristos Şi-a trimis pe ucenicii Săi doi câte doi, tot aşa, orice lucrare a Bisericii se face de către două persoane: episcopul sau preotul, şi ajutorul lui, diaconul. Doar la nevoie poate preotul să execute sfintele

[12] La noi această situație este rar întâlnită.
[13] Un punct de vedere cam exagerat; predica îşi are sensul şi rostul ei de neînlocuit.
[14] În principiu adevărat.

slujbe singur, dar niciodată în lipsa a cel puțin un membru al adunării - „corul”. Pentru că natura *slujirii* este dublă. În dependența celor doi se găseşte ascunsă comoara de dragoste şi smerenie: este darul pe care îl primeşte şi în acelaşi timp îl dă duhul Bisericii. Iar slujirea întru dragoste face puterea Bisericii.

În taina *cununiei,* Biserica binecuvântează prin preot bărbatul şi femeia pentru viața lor împreună şi cheamă harul Domnului, care reprezintă un ajutor de neînlăturat pentru a se menține curățenia lor în sens creştinesc, atât sufletesc cât şi trupesc. Căsătoria a fost instituită de Dumnezeu: Dumnezeu l-a făcut pe om bărbat şi femeie. În plus, aceasta este un tablou al relației dintre Hristos şi adunare, şi *„taina* (*mysterion*) *aceasta, mare este”*. (*Efeseni* V, 32).

Credința este premiza căsniciei adevărate: imediat ce soția devine pentru soț una din femei, iar soțul unul din bărbați pentru soție, relația „bărbat şi femeie” dintre ei se desface, şi devine doar aparentă. Necredința – adulterul - în căsnicie este singura cauză a desfacerii ei. (*Matei* V, 32).[15] Biserica susține deci, acest lucru, chiar dacă practic nu a fost foarte severă, atunci când unul din cei doi s-a lăsat pradă unor influențe străine.

Din secolul XIII s-a considerat că *maslul* este una din cele şapte taine ale Bisericii; aceasta se bizuie pe *Epistola*

---

[15] În practică se mai acceptă şi alte motive: trecerea la secte, sterilitatea, vicii şi păcate grave incurabile, etc.

lui Iacob, capitolul V, versetul 14: *,,Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii şi să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului."* Fiindcă se vorbeşte de *acest* lucru de mai multe ori, această taină se săvârşeşte de mai mulți preoți, cel mai bine de şapte. Dar întrucât este greu a aduna atâția preoți la un loc, de obicei se săvârşeşte chiar şi de unul singur.

,,Şi rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav" continuă apostolul Iacob, *,,şi Domnul îl va ridica şi de va fi făcut păcate, se vor ierta lui"*. Aşa şi nu altfel spune taina: se invocă putere de sus, pentru trup şi pentru suflet. De fiecare dată când omul se îmbolnăveşte, acesta poate lua puteri de la Sfântul maslu, care se poate repeta oridecâte ori este nevoie pentru una şi aceeaşi persoană. Maslul nu are de-a face cu ,,extrema unctio".

Imediat după maslu, bolnavul obişnuieşte să ia şi Sfânta împărtăşanie. La fel se întâmplă şi după taina tămăduirii, a spovedaniei: rareori are loc fără a fi urmată de împărtăşanie; împărtăşania, deci, de obicei este precedată de mărturisire şi vindecare[16].

Taina împărtăşaniei (euharistia) este taina centrală în jurul căreia se unesc toate celelalte. Aici se întrupează legătura dintre duh şi materie, aici se uneşte nevăzut ,,Cel Carele pretutindenea este şi toate le plineşte" într-un punct central: pâinea şi vinul prefăcându-le întru trupul şi sângele lui Hristos.

---

[16] Vezi nota nr. 4

Cu trup S-a urcat Hristos la ceruri şi şade trupeşte de-a dreapta Tatălui: trupeşte Se aduce pe Sine în jertfa cea fără de sânge pentru noi, şi este cuprins în Sfânta împărtăşanie care se uneşte cu trupul nostru. Acest lucru se săvârşeşte oriunde, oricând şi mereu, şi nedespărțit. Legăturile materiei se desfac de spațiu şi timp şi întâlnesc dezlegarea întru duhul.

Nu se caută şi nici nu se dă vreo explicație la aceasta. Aici nu mai încape discuție cum că „de ce” sau „cum” sau „care e semnificația”. Grăitor este că : Hristos a frânt pâinea şi a zis: Acesta este Trupul Meu, că a luat paharul şi a zis: Acesta este Sângele Meu. Aşadar *este* Trupul şi Sângele lui Hristos. Nu mai e nevoie de nimic altceva.

Luați, mâncați, a spus El, şi: beți dintru acesta toți. Pentru cel credincios, o viață fără de împărtăşanie, este foamete şi moarte sufletească. Măcar o dată pe an, în Postul cel mare de dinaintea Paştelui, merge la potirul întins de preot şi are parte de sfințenie şi de putința de a atinge viața veşnică. Copiii care au fost botezați şi care încă nu pot merge, sunt aduşi la altar înaintea porților împărăteşti, unde stă preotul. *„Lăsați copiii să vină la Mine”* – chiar şi ei au parte de Sfânta împărtăşanie.

Cu o mică linguriță împarte preotul împărtăşania, sub cele două forme ale sale: Trupul şi Sângele. Diaconul stă alături şi urmăreşte având grijă ca nimic să nu se răspândească, pentru că prefacerea a avut loc, indiferent dacă a fost consumată sau nu împărtăşania.

Elementele care se aduc pentru aceasta sunt: vinul, de obicei roşu, de struguri amestecat cu apă, şi pâine dospită de grâu curat (*artos*), care se coace doar în vederea acestui lucru, sub formă de mici pâinițe rotunde „prescuri” (*prosforá*) - corespunzând pâinilor aduse de primii creştini la adunările lor, de frângerea pâinii întru dragoste creştinească. O amintire a acesteia este oferirea de anafură închinătorilor Bisericii, adică de pâine care nu a fost folosită, şi rămasă la sfârşitul slujbei.

Sfânta Împărtăşanie este punctul central al întregii Biserici: unirea tuturor ce dau şi primesc dragostea lor, întru Dumnezeul om şi omul îndumnezeit prin Dumnezeul întrupat în om şi adus pentru noi. Biserica pământească şi cea cerească se unesc într-o singură cântare de bucurie: *Sfânt, Sfânt, Sfânt… Aceasta este cea mai înaltă rugăciune: rugăciunea îngerească: lauda Domnului. Aceasta pătrunde toate sfintele slujbe: Slavă Ție, Doamne…* Aceasta este respirația Bisericii.

Limitele dintre viață şi moarte, dintre clipa de acum şi veşnicie, dintre cer şi pământ, se desfac întru Hristos. Dumnezeu se face trupesc, omul se îndumnezeieşte. Acestuia i se oferă posibilitatea de a deveni iluminat nu numai sufleteşte, dar şi deplin trupeşte, ca întreaga lui persoană să aibă parte de Lumină.

ÎMPĂRĂȚIA

Prefacerea elementelor împărtăşaniei nu se face mecanic, brusc; aceasta este intim legată de ființa omenească a lui Hristos, şi nu se poate clinti din acest context. Prefacerea este o culme şi o împlinire a arătării dumnezeieşti, care are loc mereu în Sfânta liturghie.

Privirea se îndreaptă în sus. Cele pământeşti se pleacă şi devin fără de importanță. Marta se dă înapoi, Maria iese înainte: ea a ales partea cea bună, care nu se va lua de la ea (*Luca* X, 42). Cele lumeşti, cuprinzând şi răutatea, sunt trecătoare. Doar cele cereşti nu se iau de la noi: doar Cel Înviat dă viață veşnică.

Iară şi iară Biserica trăieşte minunea învierii. Orice duminică este închinată învierii. Duminicile nu se îngenunchează, aşa arată tradiția, încă de la începuturi: pentru că iei parte la învierea Domnului. Este o întâmplare a prezentului: acum şi aici.

Chiar acum şi chiar aici… Pătrunde în întreaga viață a Bisericii. Chiar acum face Domnul făptura, puternicul psalm 104 dând ritmul întregii zile liturgice la vecernie. Chiar acum şi aici se închid porțile raiului pentru om, şi se închid uşile la altar. Chiar acum şi aici se deschid din nou, când sosirea Luminii aminteşte aceasta în timpul

liturghiei… Şi astfel se repetă întreg procesul de restabilire în liturghia zilnică.

La fel şi cu sărbătorile de peste an. Naşterea şi Botezul Domnului, pogorârea Sfântului Duh, Boboteaza, tăierea capului Sfântul Ioan Botezătorul - toate se săvârşesc în prezent, Biserica le trăieşte. Nu ca simbol sau ca imagine, nu ca o aducere aminte, ci ca pe nişte lucruri care se petrec cu adevărat aievea.

Sărbătoarea sărbătorilor şi praznicul praznicelor: *Paştele*. Atunci se adună întreaga Biserică în templu, la miezul nopții, la ora doisprezece, pentru a auzi vestea cea mare: Hristos a înviat! S-a postit patruzeci de zile; cu ramuri L-au întâmpinat pe Hristos de Florii la intrarea în Ierusalim, cu o săptămână înainte, şi de atunci au fost alături de El pe tot parcursul săptămânii mari, săptămâna patimilor: la cina cea de taină, la spălarea picioarelor, la trădarea lui Iuda, la batjocurile şi la răstignirea Domnului, la punerea Lui în mormânt, toate fiind slujbe mari, bogate, şi foarte asemănătoare celor descrise în Ierusalim încă din secolul IV.

,,Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând, şi celor din morminte viață dăruindu-le” cântă corul. „*Hristos a înviat!*” strigă preotul, şi: „*Adevărat a înviat!*” răspunde mulțimea, toți cu lumânări aprinse în mâini.

,,Ziua învierii: să ne luminăm şi să ne veselim. Să spunem fraților şi celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm

toate pentru înviere, şi să strigăm: Hristos a înviat din morți...”

Cu bucurie ne îmbrățişăm, în timp ce cântările urmează cu repeziciune una după alta. Aici nu mai e nevoie de argumente şi de explicații, e vorba doar de trăirea interioară, de trăirea colectivă, de a lua parte cu toată suflarea la duhul Bisericii. Chiar dacă înțelegerea omenească este limitată şi trecătoare.

Dar sentimentul prezenței nemijlocite se întinde de la Înviere la *zilele de apoi*, până la venirea Domnului şi la ziua Judecății. Atunci, totul se va săvârşi la un semn: şi acest lucru va fi deja mâine, azi, acum, în clipa următoare. *„Că vremea s-a scurtat de acum”*. (1 *Corinteni* VII, 29) Nu mai e vreme, încă din timpurile apostolilor nu mai e vreme. *N-avem* timp niciodată.

Cu trâmbița apocalipsei țiuind deja în urechi, omul păcătos nu mai are nimic altceva de făcut decât să apeleze la mila Judecătorului revelat în Hristos. Cucerit, I se închină: *„Miluieşte-mă Dumnezeule!” Psalmul* 50 este cel mai învățat dintre toți.[17]

Şi ceea ce este deosebit, este că nădejdea în mila Domnului este biruitoare mai mereu. Cu toată anatema dată de cel de al cincilea sinod asupra lui Origen, (la anul 553), care vorbeşte de mântuirea tuturor, chiar şi a diavolului, datorată dragostei Domnului cel atotțiitor, (*apocatástasis*), în Biserică trăieşte în ascuns o asemenea

---

[17] În text *Psalmul* 51

speranță, care nu a fost înlăturată chiar de toți teologii. Dragostea este până la urmă puterea covârşitoare, iar răutatea doar un segment temporar, osândită a cădea întru mila atotbiruitoare a lui Dumnezeu, chiar şi ea… *,,Ca Dumnezeu să fie toate în toți*" (1 *Corinteni* XV, 28).[18]

Dar şi acest ultim fapt, are loc acum şi aici: ,,s-a apropiat împărăția cerurilor" Omul dobândeşte aceasta prin revelație, în imediata apropiere a Domnului: *posesiunea* vieții veşnice, începutul şi sfârşitul.

Împărăția cerurilor o caută omul: aceasta este conținutul şi lumina întregii lui vieți şi punctul central. *,,Căutați mai întâi împărăția cerurilor şi dreptatea lui şi toate acestea se vor adăuga vouă"* (*Matei* VI, 33). Toate celelalte - însemnând orice ar putea ajuta creştinul şi întreaga Biserică pentru ca aici, pe pământ să poată căuta împărăția cerurilor. Nici un fel de priviri rătăcite asupra intereselor de moment nu ar trebui, de aceea, să umbrească lucrul cel mai important: căutarea lui Dumnezeu, aflarea Lui.

,,Căutați <u>mai întâi</u> împărăția Lui ..." după aceea, dar *numai* după aceea, ni *se dau* toate celelalte - în cantitatea şi sub forma pe care o consideră Domnul de folos pentru noi. Aceasta poate fi bogăție, sau sărăcie şi nevoințe;

[18] Aici libertatea de expresie teologică a lui Colliander pare că se apropie de periculosul prag al ereziei. ,,Reabilitarea" lui Origen a fost – şi este – un curent la modă în teologia contemporană. Hotărârile sinoadelor ecumenice nu sunt însă negociabile sau supuse cine ştie căror ,,nuanțări"!

poate fi înflorire sau aparentă oprimare: *,,Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu”* (*Romani* VIII, 28). De această idee este pătrunsă toată Biserica, de la rugăciunea smeritului în chilie, până la implicarea Bisericii în viața şi ,,politica culturală” sau mai bine zis, în cele lipsite de prezența ei.

Pe aceeaşi piatră se întemeiază şi expresia cea mai înaltă a smereniei: *viața monahală*. Mănăstirea nu are altă menire decât aceea de a fi un loc retras pentru cel ce caută împărăția cerurilor. Problemele sociale sau igienice nu sunt de interes, la fel ca şi cele pământesc-culturale: tot ceea ce are loc aici priveşte pe cel ce cu toată ființa caută, ,,însetează de dreptate”, doreşte împărăția şi Dreptatea, - dreptatea *Lui*, nu cea omenească.

Mănăstirile păstrează în totalitate şi unitar – nu există ordine călugăreşti - regulile stabilite de VASILE CEL MARE cu idealul său monahal din secolul XIV: rugăciunea stăruitoare a ascetului depărtat de lume, care caută să urmeze lui Hristos şi renunțarea totală a voii sale pentru a obține pe a Lui. Prin rugăciune şi înfrânarea cărnii – mai ales prin munca fizică şi prin ascultare, privegherea şi postul ca unelte, dar nu considerate ca datorie în sine, călugărul învață să se lepede de sine şi să îşi *,,urască” ,,chiar şi sufletul său însuşi”* (*Luca* XIV, 26). El înțelege că nu trebuie să se lase pradă plăcerilor extatice: acestea sunt considerate necuviințe duhovniceşti. Este avertizat să nu primească vedenii sau glasuri de dincolo: cel mai adesea acestea sunt autoamăgiri, aduse

de diavol. Stigmatizările sau altele asemenea sunt privite ca nesănătoase. Calea cea îngustă nu cuprinde altceva decât lupta, curajul, nevoința: nevoințele crucii. Nici nu se aşteaptă la altceva. Învățătorii săi sunt marii nevoitori ai pustiei Egiptului, ai Siriei şi Palestinei, cu idealul lor frust şi treaz.

Aceşti sfinți părinți din primele secole creştine şi ceilalți inspirați scriitori de mai târziu, sunt citiți cu ardoare nu numai de monahi, dar şi de toți căutătorii adevărați. Cu smerenia şi blânda lor sfințenie şi cu marea lor experiență de viață aceştia sunt învățători iscusiți şi conducători încercați în aplicarea practică a mesajului Evangheliilor. Din momentul când s-au redescoperit în secolul XVIII,[19] tradiția sfintelor nevoințe, fie orală, fie scrisă, se întemeiază exclusiv pe aceştia.

Şi ei învață că împărăția lui Dumnezeu vine pe furiş: şi omul *„doarme şi se scoală, noaptea şi ziua, şi sămânța răsare şi creşte, cum nu ştie el”*. (*Marcu* IV, 27) Pentru că împărăția cerurilor *este* aproape: ea „se află în voi” şi acolo trebuie să o căutați. *„Ia-ți curajul să intri în cămara cea mai ascunsă a sufletului tău şi acolo vei vedea cerul, fiindcă ele sunt una, şi dacă vei păşi într-una din ele le vezi pe amândouă. Scara împărăției este în tine, ascunsă în sufletul tău.”* Aşa spune ISAAC SIRUL, probabil cel mai profund din aceşti sfinți, şi coborârea în propria ta cămară sufletească şi lămurirea curată a ei, cu ajutorul

[19] În Apus.

Domnului, din toate gândurile şi impulsurile stricătoare este „ştiința ştiințelor şi arta artelor”. Acesta este drumul către inima despătimită curat, care încă de pe acest pământ poate avea parte de hrana îngerească: contemplarea Domnului.

Dar acest lucru se face în smerenie şi în ascuns, conştientizând propria greşeală. În fiecare moment cerşind în cea mai mizeră şi mai ruptă îmbrăcăminte, întinzând o mână şi suspinând: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul!* Doar un asemenea om sărac cu duhul se poate apropia de sfânta împărăție: pe el îl aud cerurile (lui îi aparține împărăția cerurilor. Acum şi pururea şi în vecii vecilor.

RUGĂCIUNEA ULTIMILOR PĂRINȚI DE LA OPTINA[20]

Doamne, dă-mi ca întru liniştea sufletului să primesc orice-mi aduce ziua de azi.

Ajută-mi Doamne să mă încredințez cu totul voii Tale cu mine. Îndrumează-mă şi sprijineşte-mă în fiece clipă a acestei zile.

Orice mi s-ar întâmpla în ziua de azi învață-mă să le primesc cu linişte şi credință tare, că toate vin din voia Ta cea sfântă.

Îndrumează Tu gândirile şi simțirile mele în toate cele spuse şi făptuite de mine. Fă ca în fața întâmplărilor neaşteptate de tot felul să nu uit că toate de la Tine sunt.

Învață-mă ca să-i socotesc pe toți frații mei de aici cu dreptate şi înțelegere şi să nu supăr sau să chinuiesc pe nimeni. Dă-mi Doamne să duc greutatea zilei cu tărie şi să primesc tot ce vine în ziua aceasta.

Îndrumează Tu voia mea şi învață-mă să mă rog, să cred, să nădăjduiesc să iert şi să iubesc.

Amin.

---

[20] Mănăstirea Optina a fost una din cele mai renumite din Rusia în sec. XIX. Acolo au viețuit mulți călugări îmbunătățiți, dintre cei mai cunoscuți fiind Leonid, Ambrozie şi Nectarie. Acesta din urmă a murit în 1928 şi puțin după aceea s-a închis mănăstirea. Mănăstirea Optina s-a deschis din nou după căderea comunismului.

CUVÂNTUL TRADUCĂTORULUI

Lucrarea lui Tito Colliander *„Credința și concepția de viață ortodoxă”* apărută în premieră în România, a văzut lumina zilei la Stockholm în anul 1951, sub titlul *„Grekisk-ortodox tor och livsyn”*. Prezenta traducere s-a făcut după ediția a treia (1995, a doua ediție 1966), şi a evitat deliberat titulatura de „greco-ortodoxie”, deoarece aceasta sună nepotrivit în româneşte, fiind o terminologie ce nu lămureşte nimic pentru cititorul român, ajungând mai degrabă a-l deruta.

Ca şi cealaltă capodoperă a scriitorului suedez, *„Calea asceților”*, apărută deja în două ediții în România, şi lucrarea de față s-a adresat în primul rând publicului laic scandinav, urmărind a face cunoscute – aşa cum arată şi titlul – credința şi concepția de viață ortodoxe, atât de puțin cunoscute şi exotice în acele ținuturi. Misiunea ortodoxiei ruse, ce a dat atâtea roade în Occidentul secolului XX, a fost în Suedia extrem de firavă. Nici celelalte neamuri ortodoxe: greci, români, finlandezi, sârbi, etc. nu au reuşit o prezență mai notabilă, fenomen datorat unor cauze culturale-duhovniceşti mai complicate, a căror analiză nu interesează în iconomia prezentei lucrări. Dar, ca şi în cazul „Căii asceților” se poate constata, fără nici o exagerare, „sobornicitatea”, „catolicitatea” micului op, calitatea de a fi universal valabil în timp şi spațiu. Cititorul laic ortodox român din anul 2002, mai ales

din mediile citadine, va găsi (în cazul că este flămând şi însetat după cele duhovniceşti), o hrană duhovnicească nespus superioară surogatelor culturale, ce au venit în ultimii ani spre a amăgi potolirea acestui apetit.

Datele biografice ale autorului au fost prezentate deja în postfața ultimei ediții a „Căii asceților”, nu le vom mai relua. Să amintim totuşi că, valoarea duhovnicească şi teologică a autorului este dublată de condeiul plin de talent al scriitorului şi graficianului. Şi acest lucru se simte în prezentarea atât de vie şi organică a ortodoxiei, ce evită accentele uscate şi chiar de-a dreptul plicticoase ale unor manuale şi catehisme ortodoxe contemporane, impregnate de duhul raționalismului scolastic şi al protestantismului. Nu vom găsi deci definiții, întrebări şi răspunsuri, ci o hrană vie, cu sigur efect de durată.

Pentru cei ce se vor convinge în urma lecturii că aşa stau lucrurile, recomandăm cu tărie a trata această carte ca pe „volumul I”, sau introductiv, iar *„Calea asceților”* un fel de „volumul II” avansați. Este o recomandare personală ce nu aparține expres nici autorului, nici editorului suedez, dar care nu urmăreşte în nici un caz interese străine celor duhovniceşti. Cele două lucrări, mici în volum dar mari în conținut, se completează de minune, lucru uşor de constatat, datorită duhului comun ce le străbate: acela al mănăstirilor Optina şi Valaam.

Preot Dan Bădulescu

CUPRINS

CĂRȚI APĂRUTE LA EDITURA SCARA

Slobodan Mileusnici, *Ruinele Ortodoxiei, Iugoslavia 1991 - 2000*
***, *ROMFEST 2000 – Întâlnirea românilor de pretutindeni* (catalog cu conferințele şi studiile manifestării)
Părintele Nicolae Grebenea, *Amintiri din întuneric*
Dumitru Bordeianu, *Mărturisiri din marginea disperării*
Părintele Liviu Brânzaş, *Raze din catacombă*
Radu Gyr, *Poezii/Pesme*, ediție bilingvă
Constantin Papanace, *Mică antologie aromânească*
Fritjof Tito Colliander, *Calea Asceților*
Ivan Ostrumov, *Istoria Sinodului de la Ferara – Florența*
Florin Stuparu, *1848. Anarhia democratică în Țările Române*
Părintele Ilie Cleopa, *Predici la duminicile de peste an*
Firmilian Gherasim, Ion Vlăducă, *Ortodoxia şi eroarea evoluționistă*
****, Destinul unei generații*

ÎN PREGĂTIRE LA EDITURA SCARA

SCARA, revista de oceanografie ortodoxă, Treapta a VIII-a
Florica Elena Laurențiu, *Vânătoarea de simboluri*
Sfântul Iustin Popovici, *Biserica Ortodoxă şi ecumenismul*
Teodorit, Episcop al Kirului, *Zece cuvinte despre dumnezeiasca Pronie*
Sfântul Nicolae Velimirovici, *Omilii*
Sfântul Ioan Damaschin, *Logica* (*Dialectica*)
Florica Elena Laurențiu, *Poveştile Cocostârcului Alb*

DIFUZARE

S.C. SUPERGRAPH S.R.L
tel. 01.336.79.13
e-mail: sophia@fx.ro